

L'Albufera en *bici*

L'Albufera, el més antic dels parcs naturals valencians, és encara un espai poc aprofitat per l'ecoturisme. Aquesta guia proposa una serena descoberta de l'aiguamoll, del seu patrimoni natural i cultural, amb extenses descripcions, clars mapes i un excel·lent recull fotogràfic.

L'ALBUFERA. GUIA DE DESCOBERTA
DEL PARC NATURAL

PACO TORTOSA I PEPA PROSPER

228 PÀGINES

PUV, VALÈNCIA, 2007

Ara fa un segle, al 1906, Emilio Sarzo, en el seu magnífic llibre sobre la caça a l'Albufera de València, ens deixà escrit:

«*Todos los que recorren en tren los trayectos de Silla a Benifayó o de Silla a Sollana, están conformes en que es muy bello el paisaje que se descubre, confundido con el horizonte, cuando se ve el Lago. Muchos son los que sienten vivos deseos de embarcarse y cruzar aquella superficie líquida o recorrer aquellos pinares, que de lejos parecen gruesa línea trazada para separar el firmamento de la Albufera, pero son muy pocos, aparte de los cazadores, los visitantes, contentándose éstos, con la impresión, casi instantánea, desde el tren.*»

Malgrat el temps passat i a pesar de l'emergència de l'ecologia, com a ciència i com a ideologia, el parc natural de l'Albufera conserva encara nombrosos paratges i racons ullprenedors, desconeguts per la majoria dels habitants de l'Horta, molts dels quals es conformen amb la vista del lluent des de la gola de Pujol, el bany a la platja o la paella al Palmar. El mateix document del Pla Rector d'Ús i Gestió del Parc, aprovat fa un parell d'anys, admetia el desaproveïment de l'important potencial ecoturístic d'aquest espai natural.

Els autors, bon coneixadors de l'aiguamoll i experts cicloturistes, han confegit aquesta obra amb la intenció de facilitar i estimular la visita a l'Albufera als ciutadans, locals i forans, que no volen conformar-se amb «*la impresión, casi instantánea*» des de l'automòbil. En ella es proposen sis

rutes, d'una distància aproximada de quaranta quilometres cadascuna, especialment pensades per a l'ús de la bicicleta, però

que perfectament poden ser aprofitades per a tranquils passeigs o llargues caminades. El llibre és la clau per desfer la troca de camins de les hortes i arrossars, que moltes vegades resulten una embrolla insuperable per als visitants primerencs.

Les rutes, traçades sobre mapes de l'Institut Cartogràfic Valencià, recorren els principals ambients del parc natural i estan acompanyades d'un text explicatiu. A més a més, un breu treball introductori permet disposar d'informació bàsica sobre la història, la flora, la fauna i altres aspectes físics i humans. Tanca l'obra un apèndix amb informació general sobre els pobles de l'entorn.

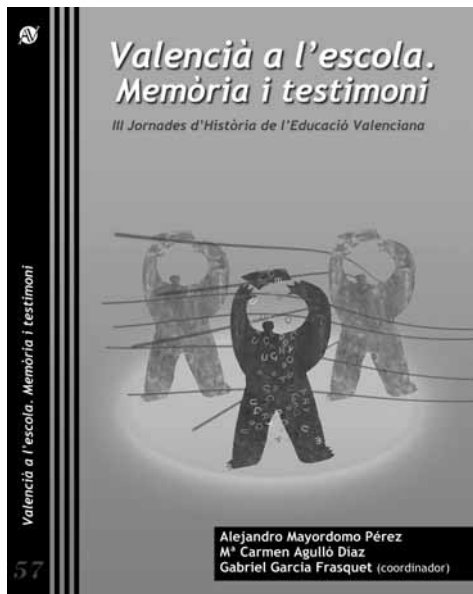
No és un llibre d'erudició, els experts albuferencs trobaran excessiva alguna simplificació i potser localitzen algun esbaró. Però resulta, en tot cas, una bona síntesi per a endinsar-se en la coneixença de l'Albufera. Tampoc no és una guia de butxaca, tant pel format com per la qualitat tècnica i la sensibilitat que mostren les fotografies dels autors. El llibre està exquisidament il·lustrat.

L'obra tindria una oportuna prolongació més enllà del paper si les rutes es marcaren sobre el terreny i s'instal·laren pannells explicatius al parc natural, per fer més didàctica la visita. Però, això ja és cosa d'un altre negociat.

□ Carles Sanchis Ibor

L'Escola Valenciana, passat, present i futur

Al segle XXI ningú pot dubtar que l'escola en valencià és l'única que garanteix el domini de les dues llengües cooficials i afavoreix l'adquisició d'altres. Tanmateix, és suficient per a la pervivència de la nostra llengua? Un major ensenyament en comporta un major ús?

VALENCIÀ A L'ESCOLA. MEMÒRIA I TESTIMONI.
III JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ VALENCIANA
A. MAYORDOMO, M. C. AGULLÓ, G. GARCÍA FRASQUET
272 PÀGINES

CEIC ALFONS EL VELL, GANDIA, 2007

«L'any 1708, el rei Felip V encetava el seu dret de conquesta amb l'abolició dels furs dels valencians. El castellà passava a ser l'única llengua oficial. Paral·lelament començava la repressió contra els rebels vençuts i la persecució política de la llengua que els identificava com a poble». Amb aquestes paraules s'inicia el pròleg de la ja tradicional trobada d'Història de l'Educació Valenciana del 2005 que arriba a la publicació de les seues III Jornades gràcies a la iniciativa dels professors Alejandro Mayordomo, M. Carmen Agulló i Gabriel García Frasquet, així com el suport de la Universitat de València, el CEIC Alfons el Vell de l'Ajuntament de Gandia i la Generalitat valenciana.

L'escola valenciana, una reivindicació de la transició i actual, ha esdevingut el símbol per a la vertebració lingüística d'una comunitat que històricament ha estat estereotipada com a meninfot i acomodaticia. La consecució

ció de la introducció de l'ensenyament del valencià a l'escola en un primer moment i posteriorment el fet de la seua utilització com a llengua curricular ha aconseguit donar un cert prestigi a la llengua i alfabetitzar-la per a l'ús. Tanmateix, s'ha demostrat que un ensenyament del valencià sense una política de suport social per a la difusió i consolidació real, està encaminada a salvar les formes, desmobilitzar reivindicacions i dissimular la contínua substitució lingüística.

Valencià a l'escola. Memòria i testimoni s'estructura bàsicament en tres apartats: ponències, comunicacions i intervencions en taules redones. Inicia el llibre el professor Mayordomo amb una perspectiva històrica sobre l'escola, la llengua i el redreçament cultural i cívic dels valencians. A continuació apareixen les versemblances de dos mestres capdavanters en la normalització lingüística de la nostra llengua a l'ensenyament obligatori: el professor Simbor la fa sobre Carles Salvador i el professor Meseguer sobre Enric Soler i Godes. Ja en el bloc de les comunicacions, són onze les aportacions de persones que porten anys investigant sobre la història de l'educació valenciana i alguns d'ells vivint-la directament com Marisa Lacuesta, Francesc

Codonyer, Vicent Torregrosa, Elvira Mondragón o Batiste Malonda.

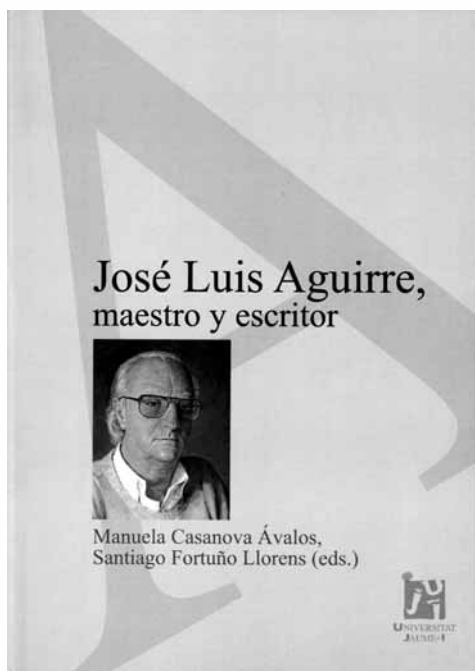
L'última part del llibre està dedicada a la participació de destacades personalitats educatives durant les seues intervencions a les taules redones com Carme Miquel, l'exconseller Ciprià Císcar, Diego Gómez, actual president de l'Escola Valenciana, Ferran Zurriaga i l'inspector Diego Bejarano. S'hi troben a faltar les intervencions dels components de la taula redona «Un estat plurinacional i plurilingüe: la inserció de les llengües vernacles en el sistema educatiu espanyol» per part de representants de les diferents comunitats amb llengua pròpia.

En conjunt, és un llibre de referència per a tots els interessats en l'escola valenciana i en la història educativa en general perquè d'una forma divulgadora i molt documentada, ha aconseguit un equilibri entre la investigació bibliogràfica i la investigació viscuda; i especialment perquè han participat estudiosos de primera línia des de l'etapa infantil fins la universitària. Una acurada maquetació i un pròleg substancials, arredoneixen una publicació en la qual es troba a faltar tan sols unes pàgines de conclusions sobre les jornades.

□ Enric Ramiro

Per què recordem a uns mestres i d'altres no?

Si reflexionem sobre la nostra educació, segurament notarem la presència d'alguns mestres que han influït en nosaltres per a bé i altres per a mal. Però pot ser són pocs els que tenen un reconeixement públic i la immensa majoria queden en l'oblit personal dels seus deixebles.

JOSÉ LUIS AGUIRRE, MAESTRO Y ESCRITOR

MANUELA CASANOVA I SANTIAGO FORTUÑO

247 PÁGINES

UNIVERSITAT JAUME I, CASTELLÓ, 2007

Poques vegades hem tingut l'ocasió d'observar el reconeixement en vida a la tasca docent d'un mestre, i possiblement en aquesta ocasió serà més per escriptor que per docent. Resulta curiós l'oblit en que la societat manté aquelles persones que, de forma voluntarista, s'esforcen a educar les noves generacions, mentre al seu costat reben l'homenatge altres prohomes de distintes professions i, inclús, el nom de carrers o la beatificació. Tanmateix, en aquesta ocasió l'excepció confirma la regla i estem davant un important volum com a merescut homenatge a un docent que fou catedràtic de Batxillerat a Reus i Castelló, professor visitant a la Universitat de Quebec i catedràtic de l'Escola Universitària d'EGB i dels inicis de la Universitat Jaume I de Castelló.

Però possiblement la seua persona hagués quedat en l'anonimat si no haguera sigut pel seu intens mestratge en molts dels actuals professors universitaris i per

la seua dedicació a la literatura. Novel·les, teatre, guions cinematogràfics, articles periodístics, assajos i crítica literària coronen una llarga trajectòria que ha provocat que siga objecte d'un tesi doctoral, de diversos treballs d'investigació i protagonista d'alguns llibres. Aquesta dedicació miscel·lània i el seu llarg magisteri han estat la base per al seu reconeixement en vida, així com el seu entusiasme per participar en conferències, taules redones, columnes periodístiques i programes radiofònics i televisius.

El volum que comentem és un recull de les aportacions que han tingut a bé realitzar part dels seus deixebles, i que ell mateix interpreta com a «*corona fúnebre con la que se pretende cerrar una vida de trabajo bien hecho, siempre con humildad y honradez*», comentari coherent amb el seu caràcter burleta, escèptic i irònic que sempre va tindre. Inicien el llibre les paraules dels professors Casanova i Fortuño, que, com a editors de l'obra, emmarquen tota la producció que es presenta. A continuació, Ignacio Soldevilla, professor de la Universitat de Quebec, i Mary Farrel ens ofereixen unes pinzellades de la seua relació amb Aguirre i ens descobreixen alguns trets de la seua personalitat. Seguidament és la professora Aguilar qui comenta la seua impressió sobre aquest docent amb el suggestiu títol de «*José Luis, el amigo de las mangas arremangadas*».

La resta del volum segueix els eixos de les investigacions d'aquest prohome: Literatura Espanyola, Llengua Espanyola i la seua didàctica, i Història. Inicia la part d'estudis Amparo Ayora amb un exhaustiu recorregut per la bibliografia de José Luis Aguirre; hi segueixen dos treballs sobre el *Quijote*, un altre sobre literatura latinoamericana, una anàlisi sobre els seus articles d'opinió a *Mediterráneo* i un estudi del català a Castelló a través d'alguns autors. Completen les aportacions un interessant article de la professora Isabel Ríos sobre la importància del procés d'ensenyament-aprenentatge del fet literari i la seua influència en els futurs mestres, una col·laboració del professor José Luis Blas sobre situacions de contacte en zones de bilingüisme social, un original article de Mónica Velando sobre les unitats fraseològiques en Gonzalo de Berceo i una interessant aportació de la professora Vicenta Altava sobre l'aparició de l'ensenyament secundari a Castelló i el seu context d'aleshores. En definitiva, unes aportacions desiguals malgrat l'esforç dels seus coordinadors, però lògic en qualsevol miscel·lània, en la qual es troba a faltar una biografia cronològica de la persona a qui se li fa l'homenatge i una síntesi global de la seua trajectòria.

□ Enric Ramiro

Territori no és (sols) urbanisme

Joan Romero i Joaquín Farinós coordinen novament una publicació sobre les tendències recents en polítiques territorials a Europa, seguint una línia de treball oberta per l'Institut Interuniversitari de Desenvolupament Local, a la recerca de noves formes de gestió i interpretació dels processos territorials.

TERRITORIALIDAD Y BUEN GOBIERNO
PARA EL DESARROLLO SOSTENIBLE

JOAN ROMERO I JOAQUÍN FARINÓS (EDS.)

COL·LECCIÓ «DESARROLLO TERRITORIAL»

258 PÀGINES I ANNEX GRÀFIC

PUV, VALÈNCIA, 2007

Mentre el debat territorial en els mitjans de comunicació es limita als conflictes per la urbanització o la preservació de determinats espais, per la localització d'instal·lacions i serveis –imprescindibles o indesitjats–, o per l'arribada, més primerenca o tardana, d'algunes infraestructures de comunicació, arreu d'Europa s'ha obert una profunda reflexió entorn a la necessària emergència de noves polítiques territorials.

Front la lectura electoralista del territori que ens ofereixen diaris i noticiaris, aquesta obra, adreçada a un públic expert, mostra un bon recull de reflexions sobre la necessitat d'assolir noves formes d'ordenar les actuacions públiques i privades sobre el territori, en coherència amb els principis de desenvolupament sostenible. La major part d'aquests treballs foren presentats en el seminari internacional «Gover-

nança del desenvolupament territorial sostenible: estat de la qüestió a Europa i Espanya», celebrat al setembre de 2005 a la seu valenciana de la UIMP. Són nou contribucions encastades per una nota introductòria dels editors, que han estat elaborades per experts espanyols i estrangers procedents fonamentalment de l'àmbit universitari, bona part dels quals també han participat directament en iniciatives de planejament territorial. L'obra s'inicia amb un decàleg per a una nova cultura política del govern territorial, una reflexió de Florencio Zoido que ens presenta un paradigma emergent a l'esfera acadèmica, recentment plasmat al document de l'Estratègia Territorial Europea. Quatre dels articles següents –signats per Schön, Davoudi, Faludi i Parejo– giren entorn a aquest document, al seu esperit, al seu suport científic, al seu marc jurídic i a les possibilitats de transposició als estats membres de la UE en un context com l'actual, d'extrema incertesa sobre el que ha de ser Europa.

Hi ha també tres treballs amb una clara orientació pràctica. El primer, elaborat per Domingo Gómez Orea, és una guia metodològica per al desenvolupament de plans d'ordenació territorial. Els altres dos, d'Oriol Nello i Rafael Mata, són els únics que exposen expe-

riències d'aplicació d'aquests models de desenvolupament sostenible; un respecte de la política territorial duta a terme a Catalunya la passada legislatura –entre 2003 i 2006– i l'altre en relació al Plan Territorial Insular de Menorca, on es posa de relleu la radical exigència de sostenibilitat que ateny la condició illenca.

A més, Andreas Hildenbrand exposa en un altre capítol una justificada crítica sobre els problemes de coordinació entre els àmbits autonòmic i municipal a Espanya, acompanyada de tres propostes per a millorar la interacció entre ambdues esferes de poder.

L'obra reuneix, en definitiva, unes reflexions que tixen una nova manera d'articular les polítiques territorials. Amb ella, els editors pretenen *cremar etapes* en un debat situat de moment a l'escala tecnocràtica europea, però que en el futur hauria de traslladar-se al quefer dels estats i regions de la UE.

□ Carles Sanchis Ibor

Per 25 anys en dansa; per molts anys, Ananda

Aquest volum ens acosta a la trajectòria de la companyia Ananda Dansa, amb motiu de la celebració del vint-i-cinqué aniversari de la creació el 1981. Vint-i-cinc anys en escena i amb aportacions fonamentals per al desenvolupament de les arts escèniques que aquest llibre ens permet de recórrer i redescobrir.

ANANDA DANSA. DEL BAILE A LA PALABRA.
VEINTICINCO AÑOS EN ESCENA

EDICIÓ DE REMEI MIRALLES I JOSEP LLUÍS SIRERA
210 PÀGINES

PUV, VALÈNCIA, 2007

Fins ara havíem tingut ocasió d'assistir a l'edició de diversos volums fruit de la celebració de diferents aniversaris de companyies professionals valencianes, com ara els d'Albena, Moma Teatre, L'Horta Teatre o el més recent de Bambalina. Ara ens arriba un altre d'aquests volums però d'una companyia de dansa, Ananda Dansa, la qual commemora els seus primers vint-i-cinc anys d'activitat. Considerem que és una molt bona notícia, ja que, entre altres raons, ens confirma que també en el camp de la dansa o del teatre-dansa es consoliden projectes a ca nostra.

Ananda Dansa (el Ballet-Teatre Ananda Dansa) naix el 1981, en uns anys en què assistim a un moment d'especial eferescència de creació de noves estructures en el camp de les arts escèniques, tot coincidint amb l'estrena d'un règim democràtic i amb les primeres passes d'un sector públic propi que tot just feia acte de presència. Són els anys de gestació de Bambalina, Já-

cara, L'Om-Imprebís, La Pavana, Xarxa Teatre o la desapareguda Moma Teatre. En aquest context d'inici d'etapa, així doncs, sorgeix aquesta companyia de la mà de Rosángeles Valls, acompanyada per Édison Valls. I com en els casos citats adés, ha estat una supervivent –la gran supervivent!– en l'encara més complex món de la creació coreogràfica.

Segurament, per a qui ha seguit aquestes publicacions d'aniversaris, és molt interessant descobrir com ens trobem davant estratègies diferents a l'hora d'afrontar-ne el disseny d'un volum. Així, podem veure variacions respecte al tipus d'autoria, al de col·laboracions externes en el volum, al pes del marc contextual o a la història pròpia, al material gràfic o fotogràfic, etc. Al capdavant, en una cosa sí que acostumen a coincidir-hi tots: es tracta de volums de gran format amb un disseny que compagina la paraula escrita amb una presència ben potent de la imatge, com no podia ser d'una altra manera en tractar-se de teatre o de dansa.

En aquesta ocasió concreta, el volum se'ns presenta a càrrec de Remei Miralles i Josep Lluís Sirera, persones de reconegut prestigi en el camp dels estudis teatrals, els quals comparteixen alhora una relació de proximitat biogràfica respecte a la companyia. Tot i això, una part ben important del volum no sorgeix directament de la seua ploma sinó que és fruit de nombroses col·laboracions en

forma de textos breus, presentats en diferents apartats. Aquests diversos blocs ens porten des del territori més objectiu o descriptiu fins al més experiencial, subjectiu o íntim, en un recorregut que va del context general a les diferents etapes de la companyia i a les recepcions o experiències de crítics, ballarins i persones pròximes a l'activitat i a la trajectòria de la companyia.

Personalment, em complauen més les panoràmiques històriques, les aportacions crítiques o de la companyia que els testimonis o les rememoracions més o menys sentimentals, tot i que aquestes darreres formen part indiscutible del gènere que ací ressenyem i, segurament, són allò que li és més propi i diferenciador. En aquest volum, veiem, s'ha tractat de combinar ambdues qüestions, encara que el context ha quedat una mica al marge en donar un major protagonisme a les característiques dels diferents espectacles. En aquest sentit, ha estat un gran encert acompanyar l'edició en paper d'un dvd que permet acostar-se al moviment, a la música i a les diferents estètiques que la companyia ha recorregut.

Sens dubte, vint-i-cinc anys de creació escènica i d'èxits ben bé es mereixen un volum d'homenatge i de recordatori del que han estat. Això, sobretot, si alhora s'acompanya d'un espectacle tan estimulants com *Alma*. Per molts anys, Ananda.

□ Ramon X. Rosselló

La devoción y creencia en la Inmaculada Concepción de María alcanzó un profundo arraigo en toda España y especialmente en los pueblos de la antigua Corona de Aragón. En el presente libro los autores realizan un exhaustivo y documentado estudio de la Inmaculada Concepción en la historia, la literatura y el arte del pueblo valenciano. En primer lugar se analizan las fuentes teológicas, la evolución y progresos del controvertido privilegio mariano. Seguidamente se estudian los distintos modelos de representación de la Inmaculada Concepción, fijando sus características y peculiaridades, así como determinando sus fuentes literarias. En el siguiente se relata el desarrollo de la devoción inmaculista en Valencia, enumerándose las resoluciones de los monarcas a favor de esta causa, los escritos de los teólogos, las fiestas y las prácticas devocionales populares. Finalmente se incluye un catálogo donde se recogen los ejemplos más significativos de obras artísticas valencianas, la mayoría correspondientes a los siglos XVI, XVII y XVIII, relacionadas con las artes plásticas con obras de Vicente Macip, Francisco Ribalta, José Ribera, y Juan de Ribera Berenguer, entre otros.

Biblioteca Valenciana
Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma

La Iluminación de manuscritos en la Valencia gótica (1290-1458) es un libro de la doctora Nuria Ramón Marqués que tiene como objetivo principal el análisis de las bases histórico-artísticas de los manuscritos iluminados en la Valencia medieval, desde los inicios hasta su consolidación en la segunda mitad del siglo XV. En él se analiza con especial atención dos de los focos productivos más activos de la época situados en Italia y Francia. Un estudio que contribuye de manera notable al análisis de la iluminación de libros que constituye una de las formas artísticas más importantes de la época y dónde además podremos encontrar la biografía de los grandes maestros iluminadores. Un estudio fundamental para conocer la miniatura valenciana.

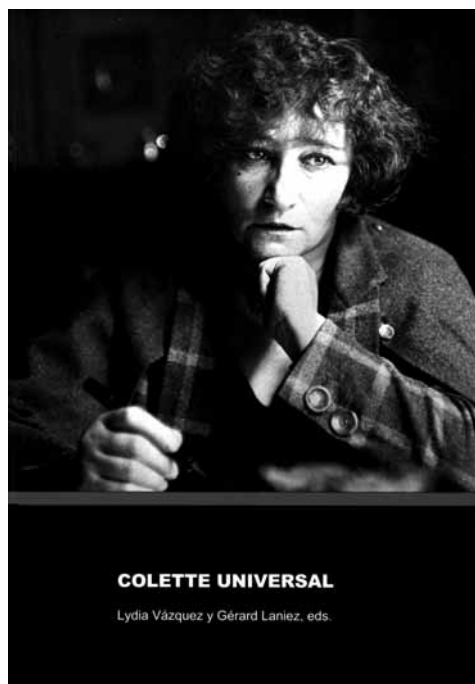

En el año 2005 se celebró el 550 aniversario de la canonización de san Vicente Ferrer, el santo valenciano más universal, y para celebrar la efeméride bizantina la Academia de Historia Eclesiástica de Valencia y el Instituto de Humanidades Ángel-Ayala-CEU organizó un Simposium Internacional sobre el religioso dominico con la presencia de destacados especialistas internacionales en la materia, todos ellos vinculados a distintas universidades y centros superiores de investigación. El presente volumen, coordinado por Emilio Callado Estela y publicado por la Biblioteca Valenciana, recoge la mayor parte de las ponencias de estas jornadas que analizan aspectos relacionados con el marco histórico y biográfico, los sermones del santo, sus relaciones con el pensamiento teológico de su época y las pervivencias vicentinas, tanto en la tradición como en el arte. Al final del volumen se recoge la intervención de clausura del Simposium, en relación a la positio para pedir a Roma el doctorado del maestro Ferrer.

«Compleja sí, pero tan sencilla!»

Colette universal és una obra col·lectiva sobre Sidonie Gabrielle Colette, centrada en la sensualitat i en la universalitat d'aquesta extraordinària polígrafa del segle xx. La coordinació del llibre ha anat a càrrec de la catedràtica de Literatura Francesa de la Universitat del País Basc, Lydia Vázquez, i de Gérard Laniez, president de l'associació Himeros, un dels principals actors culturals de la ciutat de la Rochelle.

El recull d'articles que s'apleguen en aquest volum pertanyen a escriptors i professors d'universitat, tots ells especialistes apassionats en la figura i en l'obra de Colette. A més, el volum obsequia amb un seguit de dibuixos i llenços de Nicole Bonnet-Malige, ja exposats però mai editats fins al moment. Són molt diversos els aspectes sobre l'autora francesa que transiten aquests treballs: de la influència de la figura materna en la construcció de la personalitat i de l'univers literari col·lectiu, tot passant per l'expressió del seu erotisme i de la seua homosexualitat, a l'aspecte teatral en el conjunt de la seua obra, juntament amb la seua vocació i dedicació al *music-hall*. S'hi destaquen també la vigència de les actituds, idees i lluites que protagonitzen les pàgines de la seua obra, especialment en

COLETTE UNIVERSAL

LYDIA VÁZQUEZ I GÉRARD LANIEZ (EDS).

COL·LECCIÓ «SENDES», 10

226 PÀGINES

ELLAGO EDICIONES I UNIVERSITAT JAUME I,
CASTELLÓ, 2007

el terreny de l'alliberament de la dona, així com la complexitat de la seua personalitat, lligada paradoxalment i de manera ineludible, a la seua senzillesa i naturalitat. S'hi dedica una atenció molt especial a la passió que sentirà tota la vida per la naturalesa, pel camp de la seua infantesa que tant va enyorar –la perduda del paradís perdut de la Borgonya– i a la seua necessitat de viure fins a l'últim alè: «*Colette* –expliquen els coordinadors del volum– *vivió la vida como le apeteció, en cada época, sin pensar en el qué dirán, y con la intensidad que sólo una mujer tan vitalista, tan sensual, tan inteligente y enérgica como ella era capaz.*» I resumeixen: «*¡Compleja sí, pero tan sencilla! Sólo le bastaba vivir, y vivir a fondo.*»

I és que aquesta aptitud per a la vida i, sobretot, la seua infantesa feliç, envoltada d'una atmosfera d'equilibri i d'estima, són les claus indispensables per a comprendre la seua obra: fins i tot les obres que toquen èpoques difícils, afers sòrdids, destil·len una harmonia inusual. De manera que, malgrat els avatars de la seua vida intensa, que contribueixen a la construcció d'una imatge de Colette com a dona desassossegada, el conjunt de l'obra colettiana –com expliquen Vázquez i Laniez– «*transmite una paz, un sosiego [...] que nos transporta a un mundo*

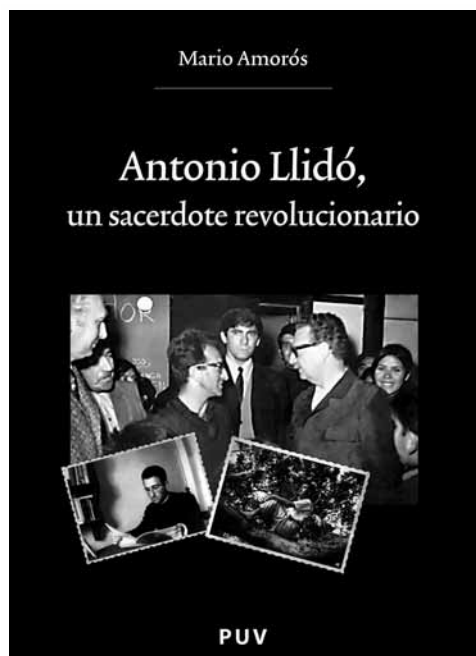
feliz, concertado, amable, sensual». El volum inclou un inventari de la seua fecunda trajectòria literària i dedica un espai als estudiosos més significatius de l'obra colettiana, com és el cas de Michel del Castillo i la seua obra *Colette, une certain France*. També hi ha cabuda per a l'estudi concret d'alguns dels escrits colettians com ara el llibre d'articles *Les Vrilles de la vigne* i un extracte d'aquest titulat «Forêt de Crécy». Tots dos articles, a pesar de l'accent local d'aquesta obra colettiana, palesen la universalitat dels seus escrits i una idea fonamental: «*la página más insignificante de Colette contiene todas las páginas de su obra*».

□ Alicia Toledo

Passió i mort d'Antoni Llidó

A partir de la nombrosa correspondència que va deixar Antoni Llidó i de molts testimonis, Mario Amorós ha reconstruït en aquest llibre l'experiència humana i política d'aquest sacerdot valencià, segrestat, torturat i fet desaparèixer a Xile per la dictadura de Pinochet.

ANTONIO LLIDÓ, UN SACERDOTE REVOLUCIONARIO

MARIO AMORÓS

360 PÀGINES

PUV, 2007, VALÈNCIA

Antonio Llidó, un sacerdote revolucionario és el resultat de la meticulosa investigació que ha portat a terme Mario Amorós sobre aquest sacerdot valencià, l'únic sacerdot detingut desaparegut dels sis assassinats per la dictadura de Pinochet. Aquest llibre s'afegeix als altres que Amorós ha dedicat al període del govern de la Unidad Popular a Xile i a la repressió que el va seguir després del colp d'estat, com l'impressionant *Después de la lluvia. Chile, la memoria herida*.

El llibre de Mario Amorós sobre Antoni Llidó repassa la seua trajectòria vital des dels seus estudis al seminari de Montcada. Ordenat sacerdot, va ser destinat a Quatretonda i Balones, on va desenvolupar una experiència pedagògica que va canviar la vida d'una generació de joves d'aquests pobles. Les autoritats eclesiàstiques el van apartar aviat del seu treball, com a represàlia per negar-se a partici-

par en el referèndum d'adhesió a Franco i per donar suport a la denúncia contra la repressió dels estudiants, i el van enviar a fer el servei militar al Ferrol. També allí es va dedicar a atendre els que estaven malalts o més necessitats de formació. De nou, va ser sancionat. I se'n va anar, se'n va haver d'anar, a Amèrica, a Xile. En aquest país, el contacte amb la misèria de tanta gent va augmentar el seu compromís amb els més pobres. I, una altra vegada, es va produir l'enfrontament amb la jerarquia de l'Església. Però aquesta vegada es va rebel·lar contra allò que va anomenar, amb una punta d'humor, «l'explotació eclesiàstica», i es va negar a abandonar la seua tasca com a capellà en les barriades populars de la població xilena de Quillota. El seu compromís polític, que per a Llidó no va entrar mai en contradicció amb la seua condició de capellà, sinó que, més aviat, n'era una conseqüència, es va aprofundir en aquests anys de la victòria a Xile de la Unidad Popular, d'Allende. Va formar part del moviment de Cristians pel Socialisme i va acabar ingressant en el MIR (Movimiento de Izquierda Revolucionaria). Després del colp d'estat de Pinochet, Antoni Llidó va passar a la clandestinitat. L'octubre del 1974 va ser segrestat per agents de la DINA al

centre de Santiago de Chile. Abans de la seua desaparició forçada, va ser torturat esgarrifosament.

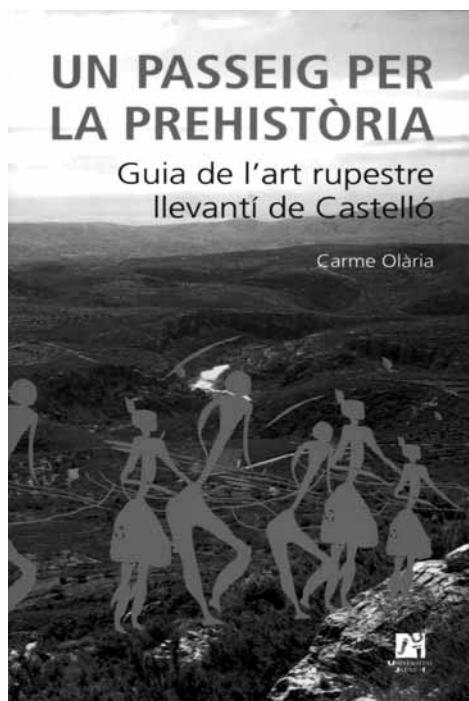
Amorós ha reconstruït i analitzat l'experiència d'Antoni Llidó a partir de la seua abundant correspondència amb els amics i la família, i a partir de les entrevistes amb 49 testimonis. També ha aprofitat les fonts escrites de diversos arxius històrics i hemeroteques; si més no, d'aquells arxius a què ha pogut accedir, ja que en el cas de l'Arxiu de la Cúria Metropolitana de l'Arquebisbat de València, els seus responsables van prohibir que consultara la informació que aquest arxiu conserva sobre Antoni Llidó.

El resultat és una mostra de l'anomenada «història des de baix», que es construeix a partir dels testimonis orals o escrits dels qui no solen ser considerats actors decisius de la història. En aquest cas, un capellà de barri. Amb aquest llibre, Mario Amorós ha volgut contribuir a la «batalla de la història» que actualment es lliura a Xile, on els sectors que més s'han beneficiat de la dictadura o que hi van contribuir decididament intenten justificar-la o excusar-la, amb l'argument que va ser un excés inevitable provocat pels excessos de l'esquerra.

□ Enric Iborra

Invitació a descobrir un patrimoni poc conegut

Les comarques castellonenques posseeixen un conjunt de pintures rupestres absolutament singular, tan pel que fa a la seua quantitat com pel que fa a la seua extraordinària qualitat pictòrica, fet que li ha valgut ser incloses en la llista del Patrimoni Mundial de la Humanitat de la UNESCO.

*UN PASSEIG PER LA PREHISTÒRIA.
GUIA DE L'ART RUPESTRE LLEVANTÍ DE CASTELLÓ*

CARME OLÀRIA

302 PÀGINES

*PUBLICACIONS UNIVERSITAT JAUME I,
CASTELLÓ DE LA PLANA, 2007*

Malgrat aquest reconeixement internacional i la tasca didàctica i divulgadora que fa en els darrers anys el Museu de la Valltorta, l'art prehistòric castellonenc continua sent un gran desconegut. I és per això que aquesta guia esdevé tan necessària.

Carme Olària hi ha fet un treball model·lic. D'una banda, ha recollit i sistematitzat abundant informació pràctica d'una setantena de coves i abrics: ubicació, interès, descripcions clares i minucioses del jaciment i del seu entorn, anàlisis dels motius iconogràfics i de la seua simbologia, fotografies i reproduccions de les figures més interessants, indicació de les possibilitats de visita, telèfons de contacte, etc.

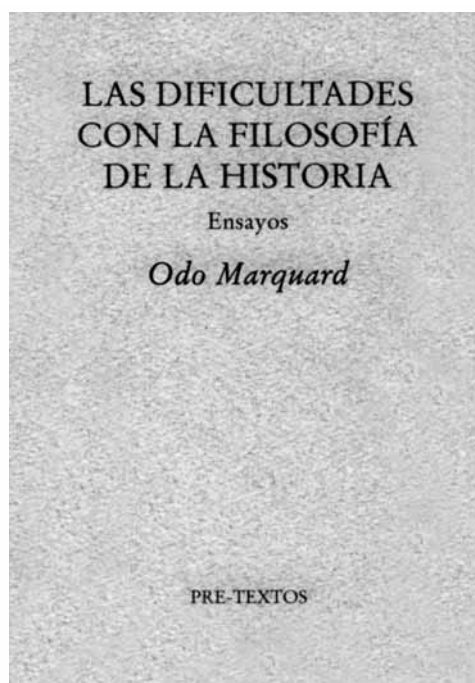
I, d'altra banda, ha acompanyat tota aquesta informació d'un estudi sintètic i contextualitzador que dóna una completíssima panoràmica de l'art rupestre de la façana mediterrània peninsular, des de les seues tipologies, variants i estils –esquemàtic, macroesquemàtic, lineal-geomètric– fins a la seua distribució territorial i localització, passant per la cronologia, els materials, els instruments i les tècniques emprades, el context cultural en què es van realitzar les pintures, els seus trets característics –com ara el traç fi de pinzell, l'aprofitament del llenç rocós com

a *paisatge* de fons, la diferència en el tractament de les representacions d'humans i animals, la profunditat de camp en la composició de les escenes, etc.–, o els seus motius principals –amb un interessant apartat centrat en la importància de la figura femenina. Tot escrit amb una aconseguida intenció didàctica i fent un ús prudent dels tecnicismes –els neòfits poden sortejar aquests xicotets esculls amb l'ajuda del glossari que tanca la guia. En el capítol dels deures, només una petita objecció: potser fóra bo començar a desempallegar-se de la denominació, amb força tradició històrica però certament confusa, d'«art levantí»; al cap i a la fi, es tracta d'una denominació concebuda des d'una percepció subjectiva de la geografia que no s'adiu gens amb l'esperit científic que se suposa a la disciplina. Un retret onomàstic que no entela, però, l'excel·lència d'una guia, ja imprescindible, que omple un buit colossal en el camp de la divulgació d'aquest patrimoni artístic que, per la seua transcendència i magnitud, no té ben bé parangó amb cap altra manifestació estètica gestada a terres valencianes.

□ Josep Vicent Frechina

Naturalesa i història

El tema central d'aquest volum d'assaig és, com assenyala el títol, la filosofia de la història i, més concretament, la problemàtica que presenta i les dificultats en què l'autor es troba per a defensar la filosofia de la història enfront de l'antropologia.

LAS DIFICULTADES CON LA FILOSOFÍA DE LA HISTORIA

ODO MARQUARD

TRADUCCIÓN D'ENRIQUE OCAÑA

268 PÁGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2007

La filosofia de la història, diu l'autor, proclama «*la existencia de una historia universal única con un designio y un fin únicos, la libertad de todos*», que afirma el progrés i critica la realitat existent «*mediante la distinción entre aquello que alienta ese progreso y aquello que no lo alienta, y que además cuenta con una crisis final y con su solución definitiva*». Aquest plantejament data del segle XVIII, quan Voltaire utilitzà per primera vegada la fórmula «filosofia de la història». Odo Marquard emmarca aquesta concepció en el context de l'idealisme alemany, és a dir, d'una filosofia de la llibertat, de l'autonomia humana. La seua tesi lliga en principi aquesta llibertat, la filosofia de la història a la «teodicea» que en el seu sentit estricte apareix amb Leibnitz, en el segle de la Il·lustració. En el sentit ampli de la paraula és sinònim de *teologia natural*, però en el sentit específic es va plantejar com un procés obert a Déu en nom de l'existència del Mal. Déu n'era o no culpable? Mentre

alguns l'absolien en nom d'un optimisme metafísic, d'altres, en el plantejament que fa l'autor, van adoptar una altra solució en nom justament de la llibertat. El que van afirmar era que calia atribuir a la llibertat humana tot allò que hi ha de mal en el món. «Dios no es culpable, pues no crea ni dirige el mundo, sino el ser humano.» És així com la teodicea tradicional es va transformar en filosofia de la història. És clar, aquesta alternativa comportava no sols absoldre Déu, sinó posar la seua mateixa existència entre parèntesi. És, com diu Marquard, no sense un punt d'humor, «un ateísmo metódico *ad majorem gloriam Dei*».

Era el preu que calia pagar per afirmar la radical llibertat de l'home, fer-ne l'actor i l'autor de la seua història. Tanmateix, Marquard es pregunta fins a quin punt pot ser irracional aquesta filosofia de la història, ja que, de fet, en nom de l'emancipació, preconitza el contrari, i en nom de l'autonomia cau en l'heteronomia. Ara la disputa sobre el mal ja no és Déu, sinó amb uns altres homes, els *enemics*, o els del bé.

Si la primera part d'aquest volum es presenta amb el títol «Preparativos para decir adiós a la filosofía de la historia», la segona discorre sobre els «Preparativos para decir adiós a la crítica de la Antropología». L'antropologia filosòfica constitueix, per a Marquard, l'alternativa a la filosofia de la història, però

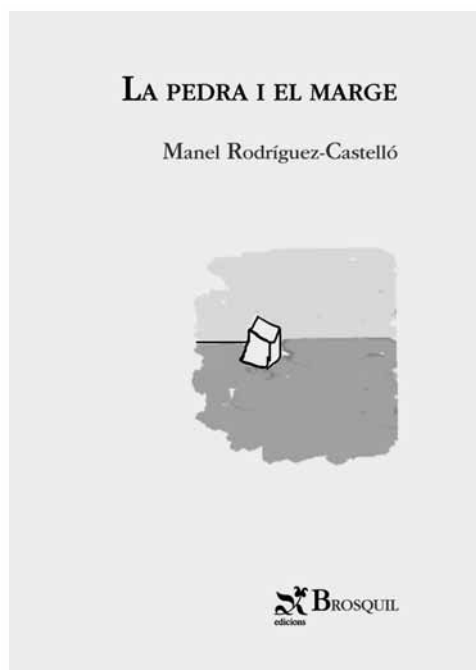
igualmente discutible i insatisfactòria. Aquesta disciplina es troba teoritzada particularment per Dilthey amb la seua filosofia de «les concepcions del món», que significa la «*descomposició de la filosofia de la historia del así llamado idealismo alemán*». També l'antropologia filosòfica arranca en el segle XVIII, i és Kant qui sanciona, amb el títol d'un llibre seu, aquesta denominació. Al llarg del XIX, i sobretot durant el XX, es desenvoluparà en diferents corrents, sempre en oposició a la filosofia de la història. L'antropologia es decantà, fonamentalment, més per la «naturalesa de l'home» que per la seua «història»! De més a més, afirmava que aquesta naturalesa és immutable, i que es formulen sempre els mateixos «enigmes» i els mateixos «tipus» –concepcions– de respostes.

L'autor discorre sobre aquesta problemàtica en Dilthey, Heidegger, Max Scheler... «*El giro a la filosofía de la historia –escriu– sólo es posible si se abandona la antropología, el giro a la antropología, sólo es posible si se abandona la filosofía de la historia.*» És així com l'una i l'altra es critiquen dialècticament. «*Las tentativas de eliminar su contrario –escriu l'autor– difícilmente tienen éxito en su totalidad. Pero mientras no lo consiguen, queda la cuestión fundamentalmente urgente de saber cual de las dos [...] tiene razón.*»

□ Josep Iborra

Sense abaixar la guàrdia

Manel Rodríguez-Castelló (Alcoi, 1958) publica una columna d'opinió cada dissabte en el diari *Levante-EMV* d'ençà l'any 1998. Ara, una dècada més tard, una part d'aquests articles han estat aplegats per Brosquil Edicions sota el títol *La pedra i el marge*.

LA PEDRA I EL MARGE

MANEL RODRÍGUEZ-CASTELLÓ

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2007

Des del compromís cívic, nacional i d'esquerres, els articles de *La pedra i el marge* són una mirada lúcida i valenta sobre l'actualitat valenciana. Temes de diversa índole s'arremolinen en aquests escrits. I és que així ho exigeix l'anàlisi de la realitat valenciana on els fils de la política, la llengua i la cultura conformen una teranyina espessa, difícil de destriar. L'audàcia i l'habilitat de l'autor per a treure'n l'entrellat són aptituds directament proporcionals a la qualitat literària dels seus escrits.

La columna d'opinió és un format que es produeix i es consumeix en calent. Si, a més, s'insereix dins d'un rotatiu local, sovint serà només accessible per a un públic oriünd i iniciat en els ritus de la política i els romanços patris. De manera que la seua capacitat de transcendir l'espai i el temps té molt a veure amb la qualitat literària, la qual, d'altra banda, legitima l'operació editorial que

consisteix a aplegar els textos periodístics en un volum i donar-los un títol unitari. Els articles de *La pedra i el marge*, tot i aferrar-se majoritàriament a la realitat política valenciana, traspassen amb agilitat les fronteres espacials i temporals. Per això, quan hi tornes una dècada més tard encara mantenen intacte el poder de la cosa ben dita en poc de tros.

El *conflicte lingüístic* és el tema recurrent d'aquest recull. I és que «la llengua» constitueix encara el principal front de batalla dels escriptors i els intel·lectuals valencians compromesos amb el país. Manel Rodríguez-Castelló es manté vigilant amb les actuacions de la dreta valenciana i la complicitat de la tercera via, pel que fa a la resolució del conflicte. No es refia ni un pèl de les ànsies pacificadoras que la dreta valenciana proclama amb la creació de l'AVL, perquè les ha vistes de tots els colors. Però aquest gat vell i escarmentat en té per a tots i, per això, no s'està de lamentar «la inoperància de les esquerres valencianes per a articular una alternativa convincent».

L'estructura temàtica del recull no s'esgota, però, amb «les aigües tèrboles del riu valencià». A més de les valoracions sobre política estatal i internacional i de les opinions sobre successos de

l'actualitat quotidiana, les reflexions íntimes ocupen un espai considerable. Són, si més no, pinzellades de privacitat que acosten aquests escrits a la prosa del dietari personal i que, tanmateix, s'avenen sense estridències amb la dimensió pública que caracteritza el gènere d'opinió.

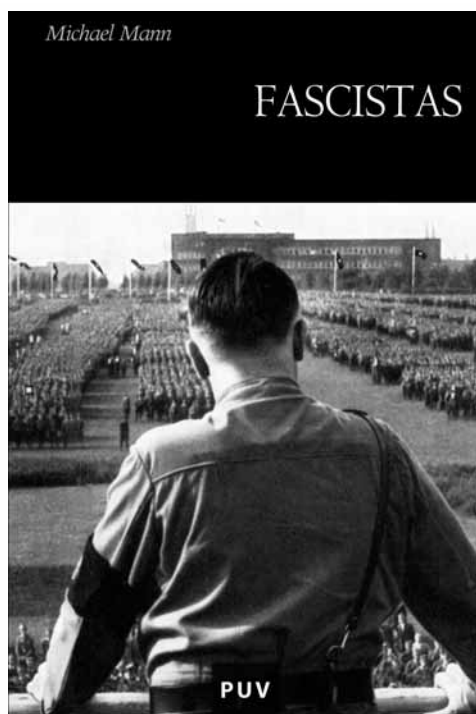
En definitiva, aquestes columnes publicades entre gener de 1993 i desembre de 1999 es drecen com a veritables *torres de guaita* del panorama polític valencià i constitueixen una mostra del bo i millor periodisme literari que es pot trobar en la premsa valenciana.

□ *Alicia Toledo*

El costat obscur de la modernitat

La Universitat de València ens presenta una de les darreres aportacions més rigoroses i, per què no, també polèmiques, dedicades a l'estudi de la ideologia feixista. La nova perspectiva sociològica n'és un dels al·licients d'esta ambiciosa obra.

FASCISTAS
MICHAEL MANN
449 PÀGINES
PUV, VALÈNCIA, 2006

El prestigiós sociòleg Michael Mann s'endinsa amb este treball en el sempre espinós repte de tractar una de les ideologies que més maldecaps ha causat a investigadors i estudiosos de les ciències socials en els dos últims segles. Són molts els que han intentat explicar les causes que varen portar a l'ascens del feixisme en diverses parts del món durant el període d'entreguerres del segle xx. La historiografia, per força, és la disciplina que més interès i esforç ha dedicat a indagar en les entranyes d'una ideologia certament inquietant. Per això, que ara l'autor adopte una aproximació eminentment sociològica per explicar-ho, no deixa de tindre el seu atractiu, més enllà que el resultat final pugua deixar algunes ombres no aclarides del tot.

Amb este nou punt de vista, Mann intenta donar resposta als dubtes que plangen sobre la ideologia a partir d'una profunda anàlisi de què eren els feixistes,

quins eren els seus objectius i motivacions, i quina era la societat que pretenien construir una vegada obtingueren el poder. Després d'un diàleg amb les definicions elaborades pels principals especialistes, l'autor concentra la seua proposta en cinc aspectes cabdals. Els feixistes reclamen una nació orgànica i un Estat fort a partir dels quals poder construir una nova societat i un nou home [sic], que esdevinguen el punt final de la modernitat. Un model que siga capaç de transcendir el conflicte social i la lluita de classes i que farà ús de tots els elements disponibles al seu abast per a aconseguir-ho: com la *neteja* dels seus enemics, polítics i ètnics, i la pràctica d'una violència quotidiana, amb la posada en marxa d'organitzacions paramilitars que instauren un règim de terror.

El seu estudi abasta els sis països europeus on el feixisme va tindre una major presència i protagonisme: Itàlia, Alemanya, Àustria, Hongria, Romania i, en última instància, també Espanya. Les seues argumentacions insisteixen en el fet que el feixisme va ser essencialment un producte de la situació de crisi en diferents àmbits que es vivia a Europa després de la Primera Guerra Mundial, i una resposta d'alguns sectors socials als problemes generals

de la modernitat. Precisament, de la seua anàlisi se'n desprèn que el feixisme va desenvolupar una relació ambigua amb el capitalisme i la religió, fins i tot amb els grups benestants que havien portat les regnes de l'antic règim. En eixe sentit, dubta sobre la transcendència de plantejaments que, tradicionalment, han tingut un ample ressò, com la teoria de les classes o de les elits. Per contra, Mann considera que cal buscar l'èxit i consolidació del feixisme en la recerca d'ordre i de seguretat, així com en l'ús indiscriminat de la violència al marge de l'Estat.

És cert que algunes de les seues afirmacions poden ser discutibles, però no podem negar la voluntat de l'autor a identificar els trets d'esta ideologia i el comportament dels seus seguidors, com a mínim perquè no torne a reproduir-se. En això, Mann és moderadament optimista, tot i que detecta el ressorgiment d'alguns elements del feixisme en diverses zones tant d'Occident com del món islàmic. Casos aïllats, de moment, però que ens obliguen a estar alerta. I és que, com diu el mateix autor, el perill del feixisme sempre l'hem de prendre seriosament.

□ Àlvar Peris

Ensayos sobre la vanguardia y el vanguardismo

En este volumen Guillermo Carnero muestra una singular visión, a caballo entre la crítica y la sensibilidad, de los fenómenos artísticos y culturales del siglo xx. Efectúa un recorrido desde el Primitivismo hasta la Abstracción pasando, entre otros temas, por la poesía social y el cine, como una parte más de los movimientos intelectuales de nuestro siglo.

Salvador Dalí y otros estudios
sobre arte y vanguardia

SALVADOR DALÍ Y OTROS ESTUDIOS
SOBRE ARTE Y VANGUARDIA

GUILLERMO CARNERO

240 PÁGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA, 2007

Guillermo Carnero realiza en este libro, *Salvador Dalí y otros estudios sobre arte y vanguardia*, una importante labor de compendio de los artículos más significativos sobre el arte y la cultura vanguardista. Un desarrollo que comienza con los diversos estudios sobre la variada actividad de Salvador Dalí, y por ende con el «superrealismo». Mucho se ha escrito sobre la figura y obra de los artistas que componen dicho movimiento, Chirico, Brancusi, Picasso, Kandinsky etc. y como ocurre con la mayor parte de las grandes figuras el estudioso encuentra una amplia bibliografía que, en ocasiones, puede desbordar al propio lector. Carnero, gran conocedor del tema, muestra a lo largo de este volumen no sólo una visión homogénea del movimiento sino que también indaga en otros aspectos más olvidados del arte de la

vanguardia, que son los que verdaderamente hicieron de este movimiento una nueva corriente no sólo artística sino cultural.

A lo largo de estas líneas el autor realiza un análisis general sobre el arte de finales del siglo XIX poniendo un pequeño acento en cada una de las disciplinas artísticas, literatura, cine, música etc. Muestra como el movimiento vanguardista no sólo afectó al ámbito de las letras y al arte en todas sus formas, sino también a otros ámbitos como la política o la ética, siendo un movimiento sintomático de una importante crisis histórica.

Arte prerrafaelista, arte naif, dadaísta, futurista y abstracto son entre otras corrientes el fruto más patente del propio devenir histórico, y los protagonistas indiscutibles de los siglos XIX-XX. Su influencia se muestra en todos los ámbitos de la sociedad de estos siglos, siendo el ejemplo más ilustrativo la propia arquitectura de las ciudades europeas, principalmente París. Sin embargo, Carnero señala que a pesar de que estos movimientos tienen un denominador común: la crítica, la vanguardia generalmente es un movimiento heterogéneo, irracionalista y confuso que no se circunscribe solamente al ámbito europeo ni a grandes figuras. Es especialmente interesante se-

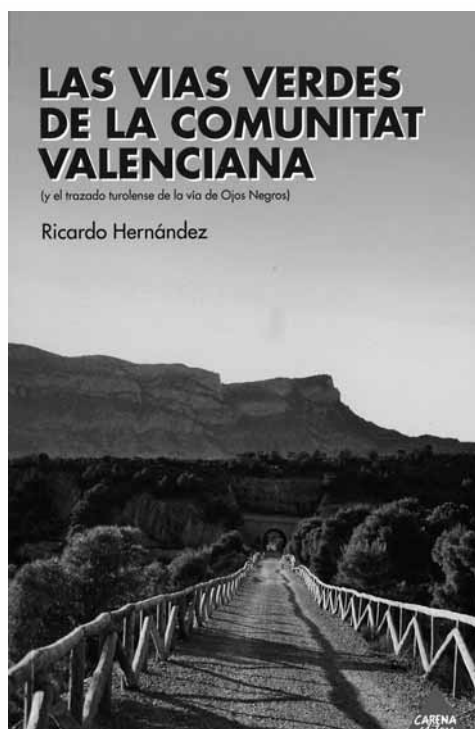
ñalar la importancia de movimientos y autores que trascienden de este ámbito, y a los cuales Guillermo Carnero dedica un especial interés, hablamos de los artículos de figuras un tanto olvidadas como el escritor español José Moreno Villa, y el caso especial de la mejicana Frida Kahlo a caballo entre la tradición y vanguardia.

Durante más de ciento sesenta páginas Carnero muestra unas pinceladas generales sobre el manido movimiento de las vanguardias, dejando de lado las referencias bibliográficas y las llamadas al lector, carencia, si es que se puede llamar así, que el autor completa con un importante anexo de siete notas, diversas ilustraciones y finalmente una extensa bibliografía. Cabe por lo tanto decir que Guillermo Carnero cuida con especial interés al «lector», no sólo mediante un estilo depurado sino a través de la propia estructura elegida donde, según el propio autor, se han eliminado todos los obstáculos que podrían dificultar la lectura de éste, hecho que hace que *Salvador Dalí y otros estudios de arte y vanguardia* sea un libro no sólo apto para un público especializado sino también para el estudioso en general.

□ Mª Jose Garcia Sahuquillo

Pedalejar per les antigues vies fèrries

Las vías verdes de la Comunitat Valenciana mostra en vora tres-centes pàgines els itineraris ciclistes que es poden realitzar emprant plataformes on antigament hi havia vies fèrries. El llibre ofereix una ullada a les nostres vies verdes: el seu itinerari i història, o fotos comparatives de com eren i com són els paisatges per on corrien els *cavalls de ferro*.

**LAS VÍAS VERDES DE LA COMUNITAT VALENCIANA
(Y EL TRAZADO TUROLENSE DE LA VÍA DE OJOS NEGROS)**

RICARDO HERNÁNDEZ VILLAPLANA

CARENA EDITORS, VALÈNCIA, 2007

Córrer a peu o en bicicleta, fer senderisme, o simplement passejar, són algunes de les alternatives lúdiques i esportives que es poden desenvolupar en les distintes vies verdes que hi ha al territori valencià. Ricardo Hernández Villaplana (Alcàsser, 1962) ens explica com durant la segona meitat del segle passat moltes línies fèrries es van deixar d'utilitzar davant la puixança d'uns altres mitjans de transport de mercaderies i passatgers: camions, cotxes i avions.

I davant de la decadència de les vies, l'Administració va decidir reconvertir les plataformes i donar-los un altre ús. Estem davant de terrenys aplanats, amb garantia de pas i que no tenen grans pendents. La jugada va ser mestra: canviar l'ús, però mantindre'l públic. Ofereix l'espai per a l'oci i l'entreteniment dels ciutadans de tot l'Estat espanyol.

D'esta forma, hui les vies verdes valencianes ens permeten no sols fer esport o passar l'estona, sinó també conèixer una part important del nostre territori: veure canons de rius, paisatges de muntanya, creuar túnels o ponts de vertigen, recórrer valls o planures d'horta. Tot i que en la majoria de casos la única cosa que s'ha fet ha sigut retirar les vies, en uns altres casos les plataformes s'han condicionat i trobem túnels il·luminats o ponts reformats, a més d'itineraris que com a mínim estan senyalitzats.

Per exemple, la via verda del Serpis (Alcoi-Gandia) emprà el canó del Serpis per a arribar de vora mar a les terres altes de l'Alcoià. També canvia notablement el paisatge si seguim la via verda d'Ojos Negros, que enllaça Sagunt i Aragó, en passar de vora mar a més de mil metres d'altitud; o la més pròxima a la ciutat de València: *la via xurra* o València-Saragossa, que discorre junt als camps de les hortes situades entre Puçol i València i que hui és un espai àmpliament utilitzat pel veïnat de la comarca.

El llibre publicat per Carena Editors està correctament il·lustrat amb plànols i indicacions per a fer cadascuna de les tretze rutes proposades. A més –i és un aspecte especialment interessant–, reconstrueix la història de les antigues

vies fèrries representades. També incorpora fotografies que mostren com eren els trens que hi circulaven, i com eren estos mateixos paisatges fa pocs anys. Es tracta, en conjunt, de materials amb un valor documental i testimonial de gran importància, que mostren l'evolució de la societat, però també del paisatge que envoltava el tren.

Las vías verdes de la Comunitat Valenciana (y el trazado turolense de la vía de Ojos negros) és una publicació que, a més, respon a un clar objectiu: divulgar el patrimoni natural i cultural valencià que es pot conèixer a través de cadascuna d'estes rutes. Un encert de Carena, dur-nos per estos 728 quilòmetres de camins per endinsar-nos en la nostra història i el nostre paisatge.

□ Agustí Hernández Dolz

L'art a la Safor

El llibre fa una recopilació dels diferents monuments de la Safor tot repassant d'una forma rigorosa el patrimoni artístic de la comarca. Aquest és un captivador treball d'investigació que ajuda a omplir el buit que hi havia en la història de l'art sobre aquesta època i que pot ser disfrutat tant pel docent com per qualsevol curios pel tema.

HISTÒRIA DE L'ART DE LA SAFOR. SEGLES XIII-XVIII

VICENT PELLICER I ROCHER

410 PÀGINES

CEIC ALFONS EL VELL, GANDIA, 2007

Vicent Pellicer i Rocher, llicenciat en Història, es va introduir en l'art de la Safor un poc per casualitat. Gràcies a les pràctiques que va realitzar en l'Arxiu Històric de Gandia i a la seua tasca de recopilació de notícies sobre la història de l'art de la ciutat, es va adonar de l'existència d'algunes llacunes importants dins d'aquest àmbit. És important destacar obres com *El Palacio Ducal de Gandía*, dels pares jesuïtes Cervós i Solà, editat el 1904, diversos articles monogràfics que, en nombroses vegades, sols cauen en reiteratives descripcions artístiques, i alguns monogràfics de l'art saforenc; però, malgrat tot, Pellicer pren consciència de la falta de continuació en les investigacions i decideix emprendre el seu propi estudi: una anàlisi amb certa profunditat de les manifestacions artístiques de Gandia i d'altres monuments de la comarca que

havien sigut oblidats, malgrat el seu interès, una vegada recollida tota la documentació publicada referent al tema. Un dels aspectes més assenyalats són les influències que qualsevol manifestació artística comporta amb el medi en el qual es produeix, és a dir, que qualsevol fet ocorregut a la ciutat de Gandia pot repercutir i influenciar la resta de la comarca, i viceversa. El fet artístic no és una realitat aïllada. Per tant, tenint en compte el que succeeix a la península i, en conseqüència, a la resta d'occident, i utilitzant l'ajuda d'alguns exemples notoris, ens ofereix un recorregut arquitectònic, escultòric i pictòric que va des del gòtic fins al neoclassicisme. El repte era detenir-se en les obres més representatives, com ara Santa Maria de Gandia, però sense deixar de banda unes altres manifestacions artístiques que la història havia mantingut oblidades.

D'aquesta manera organitza el seu estudi a partir d'una divisió cronològica que s'enceta al segle XIII, període en el qual comença a desenvolupar-se un nou concepte cultural a partir de l'arribada dels cristians i de la introducció d'una mentalitat burgesa que provoca una progressiva substitució dels antics elements que conformaven el territori a

favor de diversos usos i costums diferents dels anteriors. En aquest sentit, es feia necessari reemplaçar els antics referents artístics i habilitar espais que atengueren d'una manera convenient els nous requisits. A partir d'aquest moment assistim a la construcció de les primeres esglésies i a l'aparició de les nombroses tipologies que van aflorant al llarg de la història de l'art i que tenen un lloc important en aquesta obra.

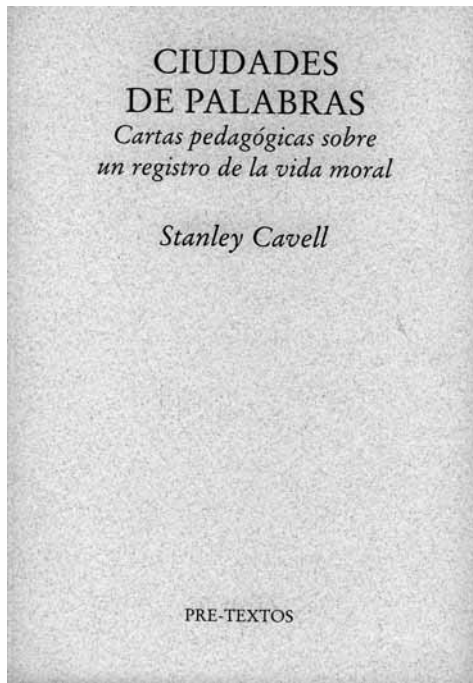
Cal remarcar que els textos i les descripcions són completats amb una gran quantitat de fotografies que fan d'aquest un manual molt atractiu.

Es tracta, per tant, d'un valuós treball que, a més de permetre conèixer un patrimoni en ocasions desconegut, aconsegueix posar de relleu el valor cultural de l'art de la Safor, un dels principals objectius de l'autor.

□ Clara Berenguer Revert

Un curs de perfeccionisme moral

A partir d'obres filosòfiques, d'obres literàries i de pel·lícules de Hollywood, el filòsof nord-americà Stanley Cavell planteja una sèrie de reflexions sobre el sentit moral de les nostres vides.

CIUDADES DE PALABRAS. CARTAS PEDAGÓGICAS
SOBRE UN REGISTRO DE LA VIDA MORAL

STANLEY CAVELL

448 PÁGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2007

El filòsof nord-americà Stanley Cavell, nascut el 1929, es va formar en la concepció analítica de la filosofia de J.L. Austin i de l'últim Wittgenstein. La seua obra intenta recuperar una certa tradició de la filosofia nord-americana, sobretot la practicada per Emerson i Thoreau, segons Cavell els filòsofs més subestimats que han donat els Estats Units.

Ciudades de palabras. Cartas pedagógicas sobre un registro de la vida moral, que ara acaba de publicar Pre-textos, és la versió escrita d'un cicle de conferències sobre el que Cavell anomena perfeccionisme moral. En aquest llibre planteja un examen de les qüestions essencials de la vida moral comparant les obres d'alguns filòsofs –des d'Aristòtil i Plató, fins a Locke, Mill o Emerson– amb les d'alguns escriptors que es poden situar entre la filosofia i la literatura, com Nietzsche, Arnold, Ibsen o Wilde, i també amb algunes de les pel·lí-

cules clàssiques de Hollywood. Cavell defensa la utilitat de fer servir el cinema com a material per a la reflexió filosòfica, perquè «*la filosofía es a menudo la acompañante invisible de las vidas ordinarias que el cine es capaz de captar*». Partint d'una frase d'Emerson –«Sé que el món amb què converse a les ciutats i a les granges no és el món en què pense»–, Cavell ressegueix en els diversos pensadors, escriptors i films comentats en aquest llibre una certa intuïció d'un trencament en la identitat humana, com a conseqüència del judici sobre el món tal com és comparat amb el món com podria ser. Aquesta concepció d'un món duplicat –les coses del nostre món podrien disposar-se d'una altra manera– i d'una identitat dividida, tendeix a expressar un sentiment de decepció pel món tal com és i a plantejar-ne l'exigència o el desig d'una reforma o transfiguració. Seguint el pensament d'Emerson, que negava la separació entre una filosofia dominada per la teoria del coneixement i una altra de dominada per la moral i l'art, Cavell detecta aquest sentiment de decepció en la vocació moral de la filosofia, sobretot a partir de Wittgenstein. Wittgenstein va sentir-se decebut amb el coneixement humà, però no perquè aquest siga insuficient o perquè no si-

ga millor del que és, sinó perquè no ens fa millors del que som ni ens assossega. Les pel·lícules analitzades per Cavell, la majoria pertanyents a la comèdia d'embolic matrimonial, no plantegen tant què haurien de fer els personatges, què seria el millor i el més correcte, sinó la qüestió de com poden viure les seues vides i quins tipus de persones aspiren a ser. Aquest aspecte de la moralitat –en què una crisi obliga a fer un examen de la pròpia vida per transformar-la o reorientar-la– és el terreny del que Cavell anomena perfeccionisme moral. No es tracta, per tant, de passar del que és dolent al que és bo, d'allò incorrecte a allò correcte, sinó de desprendre'ns de la confusió que envolta les formes i els sentits de les nostres vides per arribar a un veritable autoconeixement i a una sociabilitat més satisfactòria. El perfeccionisme moral reivindicat per Cavell no considera una perfecció humana final ni està basat en una perspectiva religiosa. Tampoc no proposa un camí a la saviesa reservat per a uns pocs. La seua finalitat és exercitar la capacitat de qual-sevol ésser humà de posar en qüestió la seua vida, de jutjar les seues necessitats, els seus drets i els seus béns.

□ Enric Iborra

El sismògraf de les menudes emocions diàries

El poeta Jordi Pàmias (natural de Guissona, comarca de la Segarra, a la Catalunya central) publica en l'editorial Perifèric –dins la col·lecció «Escriptures»– un conjunt d'anotacions de joventut amb el títol *Des de la foscor. Un dietari dels anys 60*.

DES DE LA FOSCOR. UN DIETARI DELS ANYS 60

JORDI PÀMIAS

157 PÀGINES

PERIFÈRIC EDICIONS, CATARROJA, 2007

Hi va haver un temps en què qualsevol tipus que pretenguera ser considerat escriptor, amenaçava el proïsme tot esgrimint un inefable poemari. Després l'ambició literària general va pujar un grau, i ja no hi va haver cap tendra criatura pitjor o millor alfabetitzada que no volguera comptar en el seu currículum amb la inevitable novel·la. Avui dia, els aspirants a la glòria o simplement a la seua etiqueta creuen que el camí necessari és publicar un dietari. És així com sorgeixen dietaristes de sota les pedres, i es dona la (falsa) impressió que el gènere viu una edat d'or. En realitat, el dietari és un artefacte literari molt delicat; quan un escriptor l'encerta, pot arribar a assolir-hi una rara bellesa. Potinejat pels aficionats, esdevé un mer registre de vacuïtats periòdiques, l'equivalent a la pàgina de successos en la premsa o d'altres mitjans de comunicació. Una llàstima, perquè el gènere, de totes totes, no s'ho mereix. No diré que Jordi Pàmias (Guissona, 1938), l'autor de *Des de la foscor*, és un d'aquests amateurs que gargoteja un quadern buscant una làpida esculpida amb el seu nom en el panteó de l'eternitat literària. Per començar, aquest dietari és una obra de joventut. L'autor, mestre i poeta, el va dur a terme en els anys seixanta, en plenes acaballes del franquisme. Llavors no era encara el líric conegut que va arribar a ser després,

però se li notava ja la voluntat d'estil. Havent d'escollir entre les dues grans tradicions dietarístiques de la literatura catalana –la de Marià Manent i la de Josep Pla–, Pàmias va triar la de Manent. Això implicava escollir la via lírica, paisatgística, emotiva i intimista, enfront de la versió realista i enemiga del sentimentalisme que representava Pla. El dietari de Pàmias, en efecte, és, d'una manera molt evident, un «dietari de poeta», i això es nota en l'esteticisme regalimant, en el preciosisme lingüístic i en l'actitud de l'autor davant els fets narrats. No es que els poetes no puguen fer bons dietaris, és clar, però farien bé d'amagar-hi el plomall, perquè acaba malversant l'escriptura. Així i tot, *Des de la foscor* és un llibre llegendari, perquè té interès veure com l'autor conjuga la seua vocació pedagògica i el seu compromís cristià amb la realitat política del darrer franquisme, un temps d'esperances i d'albades pressentides. Cal remarcar, finalment, l'excel·lent aposta de Perifèric pel gènere memorialístic, dins la col·lecció «Escriptures». Ara que tothom vol publicar un dietari, calen plataformes editorials que garbellen i filtren el material, en bé del lector i de la literatura.

□ Victor Cotlliure